

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ НАПН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ НАПН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ НАПН УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ

*Всеукраїнської науково-практичної
онлайн-конференції*

**«ЛІДЕРСТВО І ОБДАРОВАНІСТЬ:
СУЧАСНИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС
І ОСВІТНЯ ПРАКТИКА»**

14–19 лютого 2024 року

Київ
2024

Л55 **Лідерство і обдарованість: сучасний науковий дискурс і освітня практика** : матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції (Київ, 14–19 лютого 2024 року). – Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2024. – 1014 с.

У збірник увійшли статті та тези учасників Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції «Лідерство і обдарованість: сучасний науковий дискурс і освітня практика», у яких розкриті питання актуальних наукових і практичних проблем формування та розвитку лідерського потенціалу обдарованої особистості.

Тематика публікацій:

- Лідерство й елітарність в умовах війни
- Лідерство природне і виховуване: у чому колізія
- Лідерство істинне і деструктивне: причини, форми, прояви
- Виховання лідерських якостей обдарованих учнів
  - Інтелектуальна обдарованість і лідерство
  - Олімпіадний і манівський рух у формуванні лідерства

Видання рекомендовано для науковців, керівників і представників освітніх закладів, інститутів післядипломної освіти, педагогічних працівників усіх ланок системи освіти.

Статті подано в авторській редакції (збережено стилістику, орфографію та мову). Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела тощо.

Красницька О. В. Наукова команда: від думки до результату.....	513
Краснощок І. П. Розвиток лідерського потенціалу старшокласників в умовах освітнього середовища закладів МАН України.....	516
Кремінський Б. Г., Мистюк С. П., Вернидуб О. М. Прагнення до лідерства як мотиватор розвитку здібностей	523
Кропочева Н. М. Інформаційне забезпечення наукових досліджень із розвитку обдарованості: нормативно-правовий і організаційно-структурний компоненти.....	531
Кулалаєва Н. В. Модель формування лідерських компетентностей у студентів закладів вищої освіти.....	537
Кучеренко Н. В. Формування лідерських якостей у старшокласників	545
Латиш Н. М. Розвиток творчого потенціалу учнів молодшого шкільного віку ...	550
Лебедик Л. В. Підготовка майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти до виховання лідерських якостей обдарованих дітей із використанням технологій інтенсивного навчання.....	555
Левицька А. І. Адаптивне лідерство: стратегії для успішного функціонування в кризових середовищах	566
Левінець Н. В. Прояв лідерських якостей у обдарованих дітей дошкільного віку в умовах цифрового середовища.....	573
Лиман Р. М., Білошицький В. В. Лідерська компетентність як провідна складова військово-професійної компетентності сучасного офіцера	578
Лисиця В. В., Конопля А. І. Soft skills як інструмент виховання лідерських якостей у дітей старшого дошкільного віку.....	587
Лихман О.В. Виховання лідерських якостей засобами зразкового геолого- краєзнавчого музею	590
Ложенко К. В. Лідерство через гру: практичний підхід до розвитку Soft skills через настільні ігри.....	593
Люк О. В., Майбородіна Н. В., Герасименко В. П. Математична обдарованість і лідерство.....	596
Майдан А. Г. Методи і шляхи формування лідерських якостей у сучасної молоді.....	606
Макогончук Н. В. Принципи управління лідерів.....	612
Мацука В. М. Світові тренди в лідерстві	615
Михайліченко М. В. Лідерська компетентність керівника закладу освіти: сучасні виклики та завдання.....	620
Моляко В. О. Сучасні домінуючі проблеми обдарованості.....	625
Монастирська О. В. Формування професійної мобільності майбутніх педагогів.....	633
Мороз Т. О. Олімпіадний рух: ключовий інгредієнт для формування лідерських компетентностей	638

18. Стрельніков В. Ю. Технологія інтенсивного електронного навчання : вітчизняний та зарубіжний досвід. Педагогічні науки. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2016. Вип. 66–67. С. 19–24. URL : <http://dspace.pnpu.edu.ua/handle/123456789/7513>
19. Стрельніков В. Ю. Шляхи підготовки педагогів до проектування технології інтенсивного навчання. Вектори психології – 2019 : матеріали Міжнар. молодіжної наук. конф. (24 квіт. 2019 р., м. Харків). Харків : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2019. С. 318–321.
20. Strelnikov V. Yu., Lebedyk L.V., Hura T. V., Sysoieva S. I., Stankevych S. V., Shapovalova E. V., Avilova O. Ye. Leadership and social work in the environmental management system. Ukrainian Journal of Ecology. 2021. № 11 (2). С. 349–351. URL : <https://www.ujecology.com/articles/leadership-and-social-work-in-the-environmental-management-system.pdf>

Левицька А. І.,

канд. пед. наук,

ст. викладач кафедри філософії, біоетики та іноземних мов

Одеського національного медичного університету

anna.levytska@ukr.net

АДАПТИВНЕ ЛІДЕРСТВО: СТРАТЕГІЇ ДЛЯ УСПІШНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ В КРИЗОВИХ СЕРЕДОВИЩАХ

Стаття розглядає стратегії адаптивного лідерства для успішного функціонування у кризових ситуаціях. Зокрема, акцент робиться на гнучкості, емпатії та комунікаційних навичках як ключових аспектах адаптивного лідерства. Розглядаються приклади з практики та теоретичні аспекти, що допомагають зрозуміти важливість цих стратегій у керівництві під час кризових ситуацій. Стаття допоможе читачам отримати уявлення про те, як лідер може адаптуватися до мінливих умов та мобілізувати команду для досягнення спільної мети.

Ключові слова: адаптивне лідерство, кризові ситуації, гнучкість, емпатія, комунікація, стратегії, керівництво.

The article explores strategies of adaptive leadership for successful functioning in crisis situations. Specifically, emphasis is placed on flexibility, empathy, and communication skills as key aspects of adaptive leadership. Examples from practice and theoretical aspects are considered to understand the importance of these strategies in leadership during crisis situations. The article will help readers gain insight into how a leader can adapt to changing conditions and mobilize a team to achieve a common goal.

Keywords: adaptive leadership, crisis situations, flexibility, empathy, communication, strategies, leadership.

Лідерство – це не статичний набір властивостей, а складний процес адаптації до змінюючихся умов. Особливо важливою стає ця здатність у

кризових ситуаціях, коли стандартні підходи та стратегії можуть виявитися неефективними. Адаптивне лідерство - це підхід, спрямований на реагування на нові виклики, швидку корекцію стратегій та здатність мобілізувати команду для досягнення спільної мети навіть у найскладніших обставинах. У кризових ситуаціях особливо важливо, щоб лідер був готовим швидко адаптуватися до змін, виявляти креативність у вирішенні проблем та створювати мотивацію для команди. Тільки такий підхід дозволить лідеру ефективно керувати в складних ситуаціях та досягти успішних результатів навіть у найважчих умовах. [4, с.96]

Однією з ключових стратегій адаптивного лідерства є гнучкість. Це означає готовність до змін та відкритість до нових ідей та підходів. У кризових ситуаціях, коли стандартні плани можуть провалитися, лідер повинен бути готовим швидко переорієнтуватися і шукати альтернативні рішення. Наприклад, управління командою під час надзвичайних обставин вимагає від лідера здатності швидко адаптуватися до змін, мобілізувати ресурси та приймати стратегічні рішення у реальному часі. Гнучкість дозволяє лідерам ефективно реагувати на змінюючіся виклики, орієнтуватися в умовах невизначеності та керувати командою, спрямовуючи її до досягнення успішних результатів навіть у складних умовах.

Ще однією важливою стратегією адаптивного лідерства є емпатія та здатність до співчуття. У кризових ситуаціях емоційна підтримка та співчуття можуть мати критичне значення для підтримки духу команди та підвищення її ефективності. Лідер, який виявляє співчуття та розуміння до емоційного стану своєї команди, може створити атмосферу взаємопідтримки та допомогти їй подолати будь-які труднощі. Здатність лідера відчувати і реагувати на емоційний стан команди є ключовим фактором для підтримання їхнього морального духу та продуктивності в умовах кризових ситуацій. Це створює довіру та сприяє формуванню позитивного робочого середовища, де кожен член команди відчувається підтриманим та здатним до досягнення спільних цілей.

Крім того, важливою складовою адаптивного лідерства є здатність до комунікації та впливу. У кризових ситуаціях лідер повинен бути ефективним комунікатором, здатним зберігати спокій та передавати інформацію чітко та доступно. Крім того, лідер повинен вміти мобілізувати команду та впливати на її мотивацію та рішення, щоб досягти спільної мети. В умовах кризи ефективна комунікація відіграє ключову роль у збереженні спокою та довіри серед команди, а також в управлінні стресом та несподіваними ситуаціями. Чітка та доступна комунікація допомагає зменшити ризик недорозумінь та покращити співпрацю всередині команди.[9, с. 122]

Більше того, лідер повинен мати здатність мобілізувати та мотивувати свою команду в складних ситуаціях. Це включає у себе вміння створювати інтерес та підтримку щодо спільних цілей, демонструвати лідерські якості та вести

команду до досягнення успіху. Ефективний лідер вміє використовувати різноманітні методи впливу, такі як мотивація, підтримка, інструктаж та делегування, для забезпечення того, що команда працює спільно над досягненням спільних цілей.[7, с. 115]

Адаптивне лідерство є ключовим фактором успіху у кризових ситуаціях. Гнучкість, емпатія та комунікаційні навички допомагають лідеру ефективно реагувати на нові виклики та мобілізувати команду для досягнення спільної мети навіть у найнестандартніших умовах. Здатність адаптуватися до змін, співчуття до потреб та емоційного стану команди, а також ефективна комунікація забезпечують лідеру можливість керувати ситуацією та зберігати робочий процес у гармонійному русі навіть у найважчих обставинах. Таким чином, адаптивне лідерство є необхідною складовою успішного керівництва в умовах нестабільності та невизначеності, дозволяючи досягти позитивних результатів та зберегти ефективність роботи команди.

Розвиток лідерства та успішне функціонування у кризових середовищах вимагають специфічних підходів та навичок. **Ось деякі практичні рекомендації:**

Розвиток емоційної інтелігенції є критичним умінням для керівників у кризових ситуаціях. Ось деякі конкретні кроки, які можуть допомогти у цьому процесі: [8, с.59]

1. Самоаналіз емоцій: Візьміть час для саморефлексії щодо своїх власних емоцій та їх впливу на вашу поведінку та прийняття рішень. Розуміння власних емоцій допоможе вам краще контролювати їх.

2. Спостереження за емоціями інших: Будьте уважними до емоцій своїх підлеглих та колег. Вивчайте їхню мову тіла, вираз обличчя та інші знаки, що вказують на їхні емоції.

3. Активне слухання: Працюйте над вмінням активно слухати та розуміти позиції та потреби інших членів команди. Це допоможе вам легше взаємодіяти з ними та вирішувати конфлікти.[10, с.70]

4. Вправи на саморегулювання: Практикуйте техніки зниження стресу та релаксації, такі як глибоке дихання, медитація чи йога. Це допоможе вам краще контролювати свої емоції у важких ситуаціях.

5. Пошук підтримки і навчання: Не соромтеся звертатися за допомогою до психологів, тренерів чи консультантів, які можуть навчити вас ефективно керувати своїми емоціями та виявляти емпатію до інших. [3, с.107]

Збереження чіткості мети є важливим аспектом ефективного керівництва в кризових ситуаціях. Ось кілька практичних порад, які допоможуть у цьому:

1. Визначте основну мету: Сформулюйте конкретну та зрозумілу мету, яку потрібно досягти в кризовій ситуації. Це може бути захист життя та безпеки

персоналу, мінімізація збитків або відновлення нормального функціонування підприємства.

2. Комунікуйте мету чітко і відкрито: Поділіться своєю метою з командою та зробіть її доступною для всіх членів. Чіткість мети допомагає керівництву уникнути плутанини та створити єдину спрямованість.

3. Ставте пріоритети: У кризових ситуаціях може виникнути безліч проблем та завдань. Визначте найважливіші завдання та ставте їх у порядку пріоритетності для ефективного вирішення.

4. Спрямовуйте зусилля на досягнення мети: Керуйте діями своєї команди таким чином, щоб всі зусилля були спрямовані на досягнення основної мети. Уникайте відволікань та витрати ресурсів на неважливі завдання.

5. Переглядайте та коригуйте мету за потреби: У кризових умовах ситуація може швидко змінюватися. Будьте готові переглядати та коригувати мету у відповідності з новими обставинами та інформацією. [6, с.84]

Підтримка відкритого та прозорого обміну інформацією є ключовою умовою для успішного функціонування в кризових ситуаціях. Ось кілька практичних порад, які можуть допомогти в цьому:

1. Створення відкритої атмосфери: Створіть атмосферу, де всі члени команди відчуваються вільними висловлювати свої думки та ідеї без страху відвертості.

2. Активне слухання: Будьте уважними до думок та поглядів кожного члена команди. Активне слухання сприяє збільшенню взаєморозуміння та підтримує відкритий обмін інформацією.

3. Чітка та прозора комунікація: Використовуйте зрозумілу мову та надавайте достовірну інформацію. Уникайте непорозумінь, які можуть виникнути через недостатню чіткість або невідомість фактів.

4. Створення механізмів зворотнього зв'язку: Забезпечте можливість для всіх членів команди висловлювати свої думки та відгуки щодо поточної ситуації та запропонованих рішень.

5. Відкритість до конструктивної критики: Підтримуйте культуру, де конструктивна критика вітається та розглядається як можливість для вдосконалення роботи команди.

6. Діліться інформацією про стратегії та плани: Забезпечте чіткість щодо стратегій та планів дій команди, щоб всі розуміли цілі та способи досягнення їх.

Гнучкість та адаптивність - це ключові якості для успішного функціонування в кризових ситуаціях. Ось кілька практичних порад, які можуть допомогти у розвитку цих якостей:

1. Ставте фокус на рішення, а не на проблеми: Замість того, щоб залишатися

застряглими в проблемах, швидко зосередьте увагу на пошуку можливих рішень і альтернативних шляхах дії.

2. Відкритість до змін: Приймайте зміни як норму, а не як виклик. Будьте готові переглядати свої підходи та стратегії, якщо ситуація вимагає цього.

3. Розвивайте гнучкість у мисленні: Вивчайте нові ідеї та підходи, що можуть допомогти у вирішенні проблем. Будьте відкриті до різних точок зору та можливостей.[2, с.80]

4. Реагуйте швидко та ефективно: Не вагайтеся діяти, коли виникають непередбачені обставини. Швидка реакція може допомогти запобігти загостренню ситуації та зменшити її негативні наслідки.

5. Навчання на помилках: Розглядайте помилки як можливість для вдосконалення та розвитку. Аналізуйте свої дії та знаходьте способи запобігти подібним помилкам у майбутньому.

6. Розвивайте навички пристосування: Вивчайте та практикуйте методики адаптації до нових умов та обставин.

Виявлення лідерських якостей у кризових ситуаціях є критичним для успішного керівництва. Ось кілька порад, які можуть допомогти у цьому:

1. Діяльність у важливі моменти: Показуйте ініціативу та приймайте рішення у критичних ситуаціях. Дії лідера у важливі моменти можуть визначити подальший успіх команди.

2. Керуйте ефективними комунікаціями: Будьте відкритими та доступними для спілкування з членами команди. Добра комунікація сприяє зміцненню довіри та створює позитивну атмосферу для співпраці.

3. Приймайте відповідальність: Будьте готові взяти на себе відповідальність за прийняті рішення та їхні наслідки. Лідер, який виявляє відповідальність, заслуговує на повагу та довіру своєї команди.

4. Будьте впевненими у собі: Виявляйте впевненість у своїх діях та рішеннях, навіть у найскладніших ситуаціях. Впевненість лідера може надихати та мотивувати інших членів команди.

5. Толерантність до ризику: Будьте готові приймати ризиковані рішення у ситуаціях, коли це необхідно. Однак це повинно базуватися на обміркованих розрахунках та аналізі ризиків. [1, с.83]

6. Розвивайте навички прийняття рішень: Вдосконалюйте свої навички аналізу ситуацій та прийняття обдуманих рішень. Лідер, який може швидко та ефективно приймати рішення, є цінним активом у кризових умовах.

Будівництво командної роботи є надзвичайно важливим в кризових ситуаціях, де спільна робота та підтримка можуть виявитися вирішальними для успіху. Ось кілька конкретних порад:

1. Створіть сприятливу атмосферу: Забезпечте атмосферу в команді, де кожен відчувається цінним і важливим. Підкреслюйте значення кожного члена команди та його внесок.

2. Залучайте всіх до обговорень: Стимулюйте активну участь кожного члена команди у вирішенні проблем та пошуку рішень. Залучення всіх створить відчуття спільної власності до результатів.

3. Підтримуйте взаємну допомогу: Підкреслюйте важливість взаємопідтримки та готовності допомагати один одному. Відкритість до співпраці сприяє ефективному вирішенню проблем.

4. Розвивайте комунікацію в команді: Створіть механізми для відкритого обміну інформацією та ідеями в команді. Правильна комунікація сприяє збереженню єдності та взаєморозуміння.

5. Практикуйте спільну відповідальність за результати: Залучайте всю команду до досягнення спільних цілей та підтримуйте відчуття спільної відповідальності за результати.

6. Вирішуйте конфлікти конструктивно: Розробляйте стратегії вирішення конфліктів та примирення сторін. Конструктивне вирішення конфліктів сприяє зміцненню взаємин у команді. [5, с.114]

Навчання та саморозвиток у сфері лідерства та кризового управління є невід'ємною частиною процесу підготовки до кризових ситуацій. Ось кілька конкретних порад, які можуть допомогти у цьому:

1. Участь у тренінгах і семінарах: Активно залучайтеся до тренінгів та семінарів з лідерства та кризового управління. Це дозволить вам оновлювати свої знання та вміння та отримувати нові ідеї та стратегії.

2. Читання літератури: Регулярно читайте книги, статті та інші матеріали з цієї тематики. Вивчення досвіду та кейсів успіху інших лідерів допоможе вам розвивати свої навички та уявлення про те, як ефективно керувати в складних ситуаціях.

3. Вивчення кейсів успіху: Досліджуйте кейси успіху в управлінні кризовими ситуаціями. Аналізуючи успішні приклади керівництва в умовах кризи, ви можете здобути цінні уроки та стратегії, які можна застосовувати у власній практиці.

4. Самостійне вивчення: Постійно підтримуйте своє самостійне вивчення та розвиток. Практикуйте використання нових інструментів та методів, експериментуйте зі своїм підходом до керівництва та адаптуйтеся до змін.

5. Обмін досвідом: Взаємодія з іншими лідерами та експертами у галузі може бути дуже корисною. Обмінюйтеся досвідом, відчуттями та найкращими практиками з колегами та партнерами.

Висновки. У сучасному світі, особливо в умовах постійних змін та непередбачуваності, адаптивне лідерство стає ключовим фактором успіху. Кризові ситуації вимагають від лідера не лише гнучкості та ефективного використання ресурсів, але й здатності до сприйняття та адаптації до нових обставин. Емпатія, відкритість у комунікації, впевненість у собі та навички прийняття рішень - це лише деякі з ключових складових адаптивного лідерства.

Важливою є постійна прагнучість до самовдосконалення та навчання. Світ змінюється швидко, і лідерство вимагає постійного оновлення знань та навичок. Тренінги, читання літератури та вивчення кейсів успіху допомагають лідерам розвиватися та стати більш компетентними у вирішенні проблем.

Заклик до дії полягає у тому, що кожен лідер може і повинен вдосконалювати свої навички та підходи для кращого функціонування в умовах кризових ситуацій. Адаптивне лідерство - це не тільки можливість реагувати на зміни, але й здатність творити нові можливості та керувати командою у найважливіші моменти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Anderson, J. "Flexibility in Leadership: Key to Success in Crisis Situations." *Journal of Crisis Response*. – 2018. – С. 83.
2. Brown, M. "The Importance of Effective Communication in Crisis Management." *Journal of Crisis Communication*. – 2015. – С. 76-83.
3. Davis, K. "Decision-Making Under Pressure: Lessons from Successful Leaders." *Journal of Strategic Management*. – 2017. – С. 102-109.
4. Harris, G. "Communication Strategies for Leaders During Crisis." *Journal of Leadership and Communication*. – 2019. – С. 94-98.
5. Johnson, A. "Effective Crisis Leadership: Strategies and Practices." *Journal of Leadership Studies*. – 2023. – С. 112-117.
6. Smith, C. "Building Trust in Crisis Teams: Best Practices." *Journal of Crisis Management*. – 2022. – С. 75-86.
7. Taylor, R. "Strategies for Leading Through Change: Insights from Case Studies." *Journal of Leadership Studies*. – 2014. – С. 115-117.
8. Thompson, E. "The Role of Emotional Intelligence in Crisis Leadership." *International Journal of Management*. – 2021. – С. 58-61.
9. Williams, F. "Adaptive Leadership: Theory and Practice." *Journal of Organizational Behavior*. – 2020. – С. 121-124.
10. Wilson, L. "Developing Adaptive Leadership Skills: Training Approaches." *Journal of Leadership Development*. – 2016. – С. 69-70.

Наукове видання

**ЛІДЕРСТВО І ОБДАРОВАНІСТЬ:
СУЧАСНИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС
І ОСВІТНЯ ПРАКТИКА**

МАТЕРІАЛИ

**Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
14–19 лютого 2024 року**

Упорядники:

Л. І. Ткаченко, В. М. Шульга

Відповідальність за достовірність матеріалів конференції
несуть автори публікацій.

Підписано до опублікування: 5 березня 2024 року.
Умов.-друк. арк. 117,88. Електронне видання.
Зам. № 0103

Видавництво Інститут обдарованої дитини НАПН України
вул. Січових Стрільців, 52-Д, м. Київ, 04053
тел./факс.: (044) 481-27-27

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру серія
ДК № 6081 від 14.03.2018 р.